

19e KinderopvangCongres in samenwerking met KIDDO

Duurzame kinderopvang in pedagogiek en praktijk

Wat is duurzaam? Het woord duurzaam roept associaties op met windmolens, hergebruik van plastic flessen, spaarlampen en elektrische auto's. Maar duurzaam bezig zijn is meer dan dat! Het gaat om *het aansluiten op de behoeften van het heden, zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien, in gevaar te brengen*, aldus de definitie van de VN-commissie (Brundtland) uit 1987. Duurzaam bezig zijn is dus zorgen voor de toekomst van onze kinderen! En dat omvat veel meer dan het verantwoord gebruik maken van energie en materialen. Denk bijvoorbeeld eens aan duurzame relaties, duurzame ontwikkeling en duurzaam beleid. Als we het hebben over de toekomst van onze kinderen is de link met kinderopvang snel gelegd: kinderopvang is bij uitstek de plek om duurzaam te handelen.

Vanaf 9 uur druppelen de bezoekers het congrescentrum De Reehorst in Ede binnen: van pedagogisch medewerkers tot managers, van stagiaires tot directeuren uit heel Nederland en ook uit België. Iedereen ontvangt een badge met daarop de naam, organisatie en de gekozen deelsessies, en een tas boordevol informatie. Na een bezoekje aan de garderobe en de toiletten – de meesten hebben er tenslotte al een aardige reis op zitten – komen de deelnemers bij de informatiemarkt. De standmedewerkers leggen de laatste hand aan hun kraam, koffie en thee staan klaar en de ruimte vult zich in korte tijd met een paar honderd geïnteresseerden. Al snel klinkt een opgewonden geroezemoes.

Ik ben hier om mijn blik open te zetten

Wat verwachten de deelnemers van deze

dag? Ellen werkt sinds een paar maanden als pedagogisch medewerker bij een buitenschoolse opvang in Amsterdam. 'Ik ben een beginner! Ik kom uit het onderwijs en wil vooral een beeld krijgen van wat er allemaal mogelijk is op het gebied van kinderopvang.' Corrie en Ella, werkzaam bij kinderopvang van het Leger des Heils in Rotterdam, willen informatie over duurzaamheid verzamelen. 'Wij willen weten welke ontwikkelingen er op dat gebied zijn en hopen nieuwe ideeën op te doen.' Pedagogisch medewerker Bianca uit Groningen is er voor het eerst en kijkt wat onwennig rond. Zij is vooral geïnteresseerd in de deelsessie over babygebaren en wil graag wat bij leren om in haar eigen groep te kunnen gebruiken. 'Duurzaam werken staat centraal in onze missie,' vertelt Mia, stafmedewerker bij Landelijke Kinderopvang VZW in België. 'Wij zijn intensief bezig met het maken van beleid

over duurzaamheid wat betreft voeding, het verwerken van ons afval en het buiten, in de natuur, spelen. Ik ben hier om mijn blik open te zetten.'

Drie collega-managers uit Zeist bekennen dat ze het thema eigenlijk niet zo belangrijk vinden. 'Het gaat ons om het opdoen van inspiratie, het vergaren van kennis en het netwerken!'

Duurzame relatie tussen kind en pedagogisch medewerker

Om tien uur begint het officiële gedeelte. Er is dit jaar gekozen voor een apart programma voor kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang. De enorme groei en professionalisering van de bso vraagt om een eigen invalshoek met andere accenten. Het gaat tenslotte om een andere leeftijdsgroep! Logisch dus dat er uitgebreid

'Groeï en professionalisering van de buitenschoolse opvang vragen om een eigen invalshoek met andere accenten'

aandacht besteed wordt aan het onlangs afgeronde Pedagogisch Kader kindercentra 4-13 jaar door medeauteur dr. Ruben Fukink. Het buitenschoolse opvangprogramma begint met deelsessies: deelnemers kunnen kiezen uit workshops met onderwerpen variërend van natuurbeleving, muzikale ontwikkeling, kinderen met opvallend gedrag tot ontspannen op de werkvloer. Natuurlijk is er aandacht voor duurzaamheid, zowel in duurzame communicatie met ouders als duurzame relaties met kinderen. Annemieke Waage, pedagoog bij Triodus, daagt de deelnemers van haar workshop uit met de vraag: 'Er bestaan veel prachtige pedagogische beleidsplannen waarin gesteld wordt dat het kind centraal staat. Maar is dat wel een goed uitgangspunt? Krijg je daar niet juist egoïstische kinderen van?' Deze opening zorgt voor wat vertwijfelde gezichten. Het kind staat toch centraal in de kinderopvang? Waage geeft aan dat een nuancering op zijn plaats is: het is niet het kind dat centraal staat, maar de relatie tussen het kind en de pedagogisch medewerker. En die relatie is bij voorkeur duurzaam. Aan het formuleren van de kenmerken van een duurzame relatie wordt de rest van de workshop hard gewerkt. Dat blijkt niet zo eenvoudig te zijn, er spelen veel elementen een rol – denk aan emotionele veiligheid, communicatie, omgaan met conflicten – en er is te weinig tijd om tot een allesomvattende definitie te komen. Maar er kunnen wel twee voorzichtige conclusies getrokken worden: voor

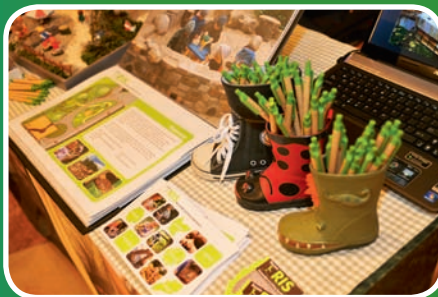
het hebben van een duurzame relatie met een kind zal de pedagogisch medewerker grenzen moeten stellen (voorspelbaar zijn!) en zichzelf moeten kennen (zelfreflectie!).

Lekker boeiend!

In de druk bezochte deelsessie *omgaan met prepubers* wordt eveneens duidelijk dat het hebben van enige zelfkennis bijna een voorwaarde is om met bso-kinderen van elf tot vijftien jaar te werken. Deze zogenaamde prepubers verdienen een eigen aanpak. Thea Brejaart, onderwijsadviseur bij de CED-groep Rotterdam, legt uit dat de veelgehoorde kreten 'lekker boeiend', 'gewoon' en 'kweenie' uit de monden van tieners vooral hun onzekerheid en onmacht laten zien. 'Het gaat bij deze leeftijdsgroep om het begeleiden en gidsen. Alles wat je doet zijn pogingen om hen te helpen zoeken, hen te begrijpen. Soms raak je ze, vang je een glimp op van hun eigenheid en kun je dat als aangrijpingspunt gebruiken, vaak ook niet. Het is daarbij nodig dat je als pedagogisch medewerker jezelf een beetje kent en weet waar je "allergisch" voor bent.' Daarnaast is kennis van de ontwikkeling van de hersenen (neuroscience) onontbeerlijk omdat het een verklaring geeft voor het, vaak als lastig ervaren, gedrag van (pre)pubers. Pedagogisch medewerker Jennifer uit Oisterwijk vindt de workshop, en vooral het uitgebreide en duidelijke verhaal over de hersenontwikkeling, een eyeopener: 'Ik werk al jaren in de buitenschoolse opvang maar ben mij nooit

‘Ook onderwerpen waarbij je niet meteen aan ‘duurzaam’ denkt, zoals weerbaarheid, taalontwikkeling en babygebaren, kun je in verband brengen met duurzame kinderopvang.’

zo bewust geweest van de invloed van de ontwikkeling van de hersenen. Ik wist niet dat hersenen pas op je achttwintigste volgroeid zijn en dus heel lang ‘maakbaar’ zijn. Ik zal nu minder snel denken “ach, laat maar, gaat vanzelf wel over,” als mijn kinderen zich irritant gedragen, maar veel actiever optreden en sturen.’

Duurzaam document

Het kinderopvangprogramma begint met een aantal lezingen waarin ondermeer aandacht wordt besteed aan duurzaam ondernemen, de samenhang tussen gebouw en pedagogische visie en een verslag van de pilot ‘biodiversiteit’ die is uitgevoerd in Tilburg. Na een prima verzorgde lunch, deels buiten in het zonnetje, kunnen de deelnemers kiezen uit een tiental workshops. Het thema *duurzame kinderopvang* speelt ook in deze deelsessies een rol: duurzaam spelen, duurzame ontwikkeling van het jonge kindbrein en de kwaliteitsmonitor als duurzaam instrument zijn enkele titels. Maar ook onderwerpen waarbij niet meteen aan ‘duurzaam’ gedacht wordt, zoals jonge kinderen en weerbaarheid, taalontwikkeling en babygebaren, blijken toch altijd wel in verband gebracht te kunnen worden met duurzame kinderopvang. In de deelsessie *documenteren en observeren* bijvoorbeeld

laat Ileen Purperhart, directeur van Hestia Kinderopvang, zien op welke manier de medewerkers van haar kindercentra observeren en hoe deze observaties samengevoegd worden tot een duurzaam document. Op de grond liggen twee grote dikke plastic mappen met grappige hengsels. Ze zitten vol met keurig uitgetypte observatieverslagen, foto’s en werkjes. ‘Wij vinden inspiratie in de werkwijze van Reggio Emilia en observeren is daarbij een wezenlijk onderdeel. Je zou kunnen zeggen dat onze pedagogisch medewerkers altijd een schrijfblok en een pen bij zich hebben. Ze kijken naar de kinderen en proberen zo objectief mogelijk te beschrijven wat ze zien en wat de kinderen zeggen. Zo leren ze niet alleen het specifieke kind goed kennen, maar kunnen ze hun activiteiten ook beter afstemmen op de kinderen. Ze weten immers waar de kinderen mee bezig zijn, wat hen interesseert.’ Elk kind heeft een eigen map die bij het verlaten van het kindercentrum mee naar huis mag. Een waardevol document. Over duurzaam gesproken!

Eerste kennismaking

‘Ik heb nauwelijks tijd gehad om de informatiemarkt te bezoeken,’ verzucht Daniëlle uit Amstelveen. Het is haar eerste kennismaking met het congres en ze is onder de indruk

van de professionaliteit en de inspirerende workshops. Ze laat haar collega’s een foto op haar toestel zien van de documentatiemap van Hestia, zoiets wil ze ook wel in haar instelling. Martine, eigenaresse van een kinderdagverblijf in Rosmalen, is vooral bevestigd in het feit dat ze goed bezig is met duurzame kinderopvang. ‘Wij zijn twee jaar geleden overgestapt op biologische voeding en het gebruiken van ecologische schoonmaakmiddelen. Maar dat niet alleen, we vervoeren de kinderen bijvoorbeeld in een bakfiets en houden de dagelijkse maaltijden warm in een hooikist. Het hoeft allemaal echt niet ingewikkeld te zijn: met lege, omgespoelde, melkpakken kun je prachtige bouwwerken maken.’ ◀